

Вознюк А.А., провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування НАВС, к.ю.н., с.н.с.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ВИЗНАЧЕННІ СТУПЕНЯ ЇХ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Загальновідомим є твердження про те, що злочин, учинений у співучасті, за загальним правилом є більш небезпечним ніж діяння, вчинене одноособово. Водночас ступінь суспільної небезпеки кожного злочинного об'єднання різний і визначається системою його кримінально-правових ознак.

Аналіз положень КК України дозволяє виокремити такі кримінально-правові ознаки злочинних об'єднань, що формують ступінь їх суспільної небезпеки.

1. Кількість учасників об'єднання. Зі збільшенням кількісного складу учасників зростають потенційні можливості об'єднання та підвищується його злочинна ефективність.

2. Попередня змова (зорганізованість) свідчить про те, що учасники об'єднання заздалегідь домовляються про вчинення злочину. Відтак, злочин учинений учасниками, які домовились заздалегідь про його вчинення свідчить про те, що такі особи є більш небезпечні, ніж ті особи умисел в яких на вчинення злочину виник раптово або в результаті розпочатої злочинної діяльності одного з співучасників. Попередня змова та стійкість зазвичай констатує стійкі антисоціальні мотиви та погляди винних.

3. Стійкість свідчить про тривалість злочинної діяльності об'єднання. Чим більше часу воно існує, тим більше часу існує загроза громадській безпеці та іншим суспільним відносинам поставленим під кримінально-правову охорону, тим більшу кількість злочинів вчиняють його учасники. Крім того, з часом учасники об'єднання набувають злочинного досвіду, що сприяє розвитку злочинності та ускладнює процес її профілактики.

4. Ієрархічність свідчить про високий рівень організації об'єднання і ускладнює процес притягнення до кримінальної відповідальності організаторів (керівників) злочинної організації, оскільки між керівництвом злочинного об'єднання та безпосередніми виконавцями злочинів знаходяться керівники структурних частин, через яких віддаються вказівки про вчинення злочинів. Відтак, довести зв'язок організатора злочинного об'єднання з рядовим учасником складно, а у разі неможливості цього зробити злочин не можна кваліфікувати як такий, що учинений злочинною організацією.

5. Розподіл функцій підвищує ефективність злочинної діяльності, поглиблює спеціалізацію його учасників, забезпечує оперативність вчинення злочину.

6. Мета діяльності об'єднання. Чим більшу кількість злочинів планує вчинити об'єднання і чим більший характер та ступінь їх суспільної небезпеки, тим більш небезпечно об'єднання. Визначальним при цьому є різновид вчиненого злочину.

7. Озброєність об'єднання дозволяє підвищити ефективність його злочинної діяльності, забезпечує захист учасників, а також дозволяє здолати опір потерпілих за допомогою психічного чи фізичного насильства.

Зазначені ознаки визначають ступінь суспільної небезпеки злочинного об'єднання лише в комплексі і стосуються якщо не усіх, то більшості злочинів, учинених в тій чи іншій формі співучасті. З урахуванням цих ознак визначається вид злочинного об'єднання, учасники якого вчиняють злочин, кваліфікується сам злочин та відбувається диференціація кримінальної відповідальності за діяння, учинені у співучасті. Якщо злочин, учинений групою осіб чи групою осіб визнається як правило кваліфікуючою обставиною вчинення злочину, то злочин, учинений організованою групою – особливо кваліфікуючою обставиною.